

Kreipimasis

Dėl privalomo referendumo inicijavimo

2022 m. spalio 11 d

Seime yra svarstomas Civilinės sąjungos įstatymo projektas. Įstatymą palaikantys politikai teigia, kad juo nebūtų kuriami šeimos teisiniai santykiai, todėl jo priėmimas yra tik politinės valios ir teisinės formos klausimas. Taip siekiama nutylėti faktą, jog tai - konstitucinis klausimas, kurį dera spręsti Konstitucijoje numatytu būdu.

Jau pats Civilinės sąjungos įstatymo tekstas vienareikšmiškai rodo, kad įstatymo projektu yra siekiama vienos lyties asmenų bendrą gyvenimą prilyginti santuokai: asmenys, sudarę civilinę sąjungą, įgytų teises ir pareigas, kokias santuokoje vienas kito atžvilgiu turi sutuoktiniai, jie negalėtų sudaryti santuokos su kitu asmeniu. Civilinė sąjunga ir santuoka savo pobūdžiu taptų lygiareikšmiais teisiniais institutais. Savo turiniu Civilinės sąjungos įstatymas konkuruotų su santuokine šeimos kūrimo samprata, įtvirtinta LR Konstitucijoje.

Galima neabejoti, jog, priėmus Civilinės sąjungos įstatymo projektą, remiantis subjektyviu konstitucinės doktrinos aiškinimu, bus siekiama teisiniu keliu šeima pripažinti ir asmenis, sudariusius civilinę sąjungą. Pagal Europos žmogaus teisių teismo praktiką, civilinę sąjungą (partnerystę) sudarę asmenys sukuria šeimos teisinius santykius (*Schalk and Kopf v. prieš Austriją, 2010*). Be to, Civilinės sąjungos įstatymo priėmimas sudarys prielaidas suinteresuotiems asmenims reikalauti, jog tos pačios lyties partneriui būtų suteikta ir tėvų valdžia, motyvuojant siekiu apsaugoti vaiko interesus ir (ar) siūlant nediskriminuoti skirtingos lyties asmenų šeimos tėvystės atžvilgiu.

Dera pastebėti, jog joks tarptautinis žmogaus teises įtvirtinantis dokumentas nereikalauja suteikti teisės į santuoką, partnerystę ar kitą panašų teisinį statusą tos pačios lyties asmenų poroms. Tai pripažino ir LR Konstitucinis teismas 2019 m. sausio 11 d. nutarime: *„Konvencijoje nenustatyta bendra pareiga valstybėms dalyvėms vidaus teisėje užtikrinti tos pačios lyties asmenims galimybę sudaryti santuoką ar leisti partnerystę; šioje srityje valstybės naudojasi savo vertinimo laisve“*

Priešingai, Lietuvos, kaip ir kitų Vakarų šalių, Konstitucija remiasi prigimtinių žmogaus teisių samprata. Jos 18 straipsnis nustato, kad „Žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės“. LR Konstitucinis teismas yra išaiškinęs, jog ši nuostata galioja ne kuriai nors vienai LR Konstitucijoje įtvirtintai žmogaus teisei (pvz., teisei į gyvybę), bet visoms pagrindinėms žmogaus teisėms (*Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas*), taigi ir Konstitucijos 38 straipsnyje įtvirtintoms teisėms į santuoką ir šeimą.

Visi pagrindiniai tarptautinės teisės aktai pripažįsta *prigimtinių* arba *natūralų* žmogaus teisės į santuoką ir šeimą pobūdį (angl. *natural* – prigimtinis, *natural law* – prigimtinė teisė). Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 23 straipsnis sako, kad šeima yra *natūrali* ir pagrindinė visuomenės ląstelė ir ji turi teisę į visuomenės ir valstybės apsaugą. Analogiška nuostata įrašyta Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 10 straipsnyje.

Prigimtinis šeimos instituto pobūdis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje pasireiškia tuo, kad šeima kuriama tarp vyro ir moters ne tik santuokos, bet ir tėvystės bei motinystės būdu. Prigimtinių šeimos instituto pobūdį, grindžiamą vyro ir moters papildomumo bei monogamijos principais, pripažino ir LR Konstitucinis teismas savo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarime. Sakydamas, kad „konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas“, jis išaiškino *vyro ir moters santykių pagrindu* atsirandančių šeimos teisinių santykių turinį. Kitokio teisinio šeimos kūrimo būdo Konstitucinis teismas aiškindamas Lietuvos Respublikos Konstituciją nenustatė.

Prieš trisdešimt metų Lietuvių tauta, priimdama Konstituciją referendumo būdu pritarė tokiai šeimos sampratai. Todėl dabar Seimo nariai, kurie gerbia Konstituciją ir iš jos kylantį teisinės valstybės principą, neturėtų priimdami Civilinės sąjungos įstatymą vienašališkai nuspręsti kitaip, negu buvo susitarta balsuojant referendume prieš trisdešimt metų. Įstatymų leidėjų sprendimas įteisinti Civilinę sąjungą ne tik nepagrįstai suvaržytų piliečių laisvę vadovautis savo įsitikinimais, bet ir pažeistų visuomenės sutartį. Lietuvos visuomenės sutartis, sudaryta priėmus Konstituciją, buvo grindžiama plačiu, visą visuomenę apimančiu sutarimu, kad Lietuvos visuomenės ir valstybės pagrindas yra ne bet kokios bendro gyvenimo formos, bet prigimtinė šeima, kylanti iš vyro ir moters lyčių papildomumo bei šio lyčių papildomumo sąlygojamos santuokos bei giminystės ir kraujo ryšių. Visuomenės sutarties nepaisymas, visuomenei primetant tai, dėl ko ji nesitarė ir negalėjo susitarti, neišvengiamai vestų į visuomenės nepasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis, kurių pareiga – ginti visuomenės sutartį, o ne primesti visuomenei svetimas nuostatas pasinaudojant politine ir institucine galia.

Kadangi šiuo metu Lietuvoje vis dar nėra priimtas Referendumo konstitucinis įstatymas (remiantis *Konstitucinio Teismo 2019 m. vasario 15 d. nutarimu* anksčiau galiojusio LR Referendumo įstatymo galiojimas buvo sustabdytas), todėl mes, žemiau pasirašiusieji, raginame Lietuvos Respublikos Seimą inicijuoti referendumą tiesiogiai remiantis LR Konstitucija ir atsiklausti piliečių valios, ar jie sutinka keisti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą prigimtinės šeimos sampratą. Todėl apeliuodami į LR Seimo narių išmintį, gerą valią ir atsakomybę prieš Tautą supratimą, kviečiame LR Seimą atidėti Civilinės sąjungos įstatymo priėmimą ir inicijuoti privalomąjį referendumą dėl LR Konstitucijos keitimo, kuris išspręstų Civilinės sąjungos konkuravimo su

Konstitucija klausimą, aiškiai numatydamas vienos lyties asmenų bendro gyvenimo formai suteikiamų teisių pobūdį ir apimtį.

Pasirašo:

Dr. Živilė Advilonienė

Doc. dr. Darius Alekna

Prof. dr. Tatjana Aleknienė

Prof. Saulius Arlauskas

Ramūnas Aušrotas

Vytautas Budnikas

Laura Sintija Černiauskaitė

Dr. Marius Dagys

Audrius Globys

Prof. Rasa Jančiauskienė

Prof. Alvydas Jokūbaitis

Diana Karvelienė

Andrius Macas

Prof. dr. Liudvika Meškauskaitė

Prof. dr. Birutė Obelenienė

Prof. dr. Gailius Raškinis

Dr. Vytautas Rubavičius

Dr. Regina Sabonytė

Vytautas Sinica

Almantas Stankūnas

Jonas Šimėnas, Kovo 11-osios akto signataras

Dr. Zita Šličytė

Doc. dr. Lina Šulcienė

Vytis Turonis

Dr. Gintautas Vaitoška

Dr. Martynas Vasiliauskas

Prof. dr. Violeta Vasiliauskienė

Romualdas Žekas